

3. Дружба как состояние

Разборчивость: A friend to all is a friend to none -Hemme kişin dosty, hiç kimiňem dosty däldir! – *кто дружит со всеми, тот никому не друг. Не считай друзей на пересчет. Их не может быть много.*

Длительность: Old tunes are sweetest, old friends are surest (англ.) – Köne dost duşman bolmaz (туркм.) - *старый друг лучше новых двух.*

Old friends and old wine are best. Donyň tazesini ýagşy, dostuň könesi – *одежда лучше новая, а друг – старый.* Старые проверенные друзья никогда не предадут, а насколько будут верными новые друзья, еще не известно. Настоящим другом можно называть того, кто прошел с вами все неприятности и помог решить их.

Жертвенность: When a friend asks, there is no tomorrow – Özüni süýt bil, dostuňy gaýmak – *друга иметь – себя не жалеть. Suffering for a friend doubleth friendship – Кун gün dostlugy berkleşdirer – страдание за друга усиливает дружбу вдвое.* Вместе пережитая «черная полоса» только укрепляет привязанность и доверие в дружбе, и по-настоящему крепкая дружба проверяется бедой.

A friend in need is a friend indeed. Çyn dost gara günde belli. Понять, настоящий ли друг с вами рядом, можно лишь познав вместе с ним трудности и неприятности. Прийти на помощь, например, пожертвовать чем-то своим – это поступок настоящего верного друга.

Мера: Brotherly love for brotherly love, but cheese for money – Hasaply dost uzaga gider – *дружба – дружбой, а деньги врозь.* Все в этой жизни имеет меру. Дружбу также нужно использовать не себе в ущерб, и не нужно требовать от друга то, что для него будет слишком сложным или обременительным.

Предложенная идеографическая классификация паремий составляется с учётом денотативного аспекта значения [1]. Эта классификация обозначает область фрагментов непредметной действительности, получающей наименование с помощью той или иной пословицы. Т.е., в свою очередь, являясь языковыми единицами, указывают на эти явления в процессе коммуникации. Поэтому данная классификация направлена на выявление инвариантных параметров того, что включается в концепт «дружба» как в английском, так и в туркменском языках.

Заключение. Использование пословиц в курсе изучения иностранного языка рассматривается как способ расширения лексического словаря в ходе знакомства с культурно-национальной картиной мира другого народа. Сделанные нами выводы могут быть использованы на уроках английского и туркменского языков с целью знакомства учащихся с национальной культурой.

1. Телия, В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
2. Маргулис А., Холодная А. Русско-английский словарь пословиц и поговорок / Маргулис А. Холодная. – Лондон, 2000.
3. Myrat Çaryyew. Türkmen Halk nakyllary. – Ashgabat “Miras”, 2005.

“КОД ГЕНИЯЛЬНАСЦІ” К. ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЙ ЯК ЖАНРАВЫ ПРЫКЛАД АПОВЕСЦІ ДЛЯ ПАДЛЕТКАЎ

Барысевіч Я.В.,

*студэнтка 1 курса ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Падстаўленка В.Ф., канд. філал. навук, дацэнт*

Кацярына Хадасевіч-Лісавая – сучасная беларуская пісьменніца, творчасць якой накіравана пераважна на дзіцячую аўдыторыю. У сваіх казках, апавяданнях і аповесцях яна знаёміць чытачоў з дзівосным навакольным светам, прадстаўляе незвычайныя прыгоды. Галоўныя героі Хадасевіч-Лісавай паўстаюць сапраўднымі барацьбітамі за дабро, сумленнымі, шчырымі, маральнымі людзьмі. Сустрэкаюцца таксама ў пісьменніцы і творы для падлеткаў, сярод іх можна вылучыць цікавую аповесць “Код геніяльнасці”.

Мэта артыкула: раскрыць ідэйна-мастацкія адметнасці аповесці “Код геніяльнасці” Кацярыны Хадасевіч-Лісавай.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання з’яўляецца аповесць Хадасевіч-Лісавай “Код геніяльнасці”. У працэсе даследавання былі выкарыстаны элементы апісальна-гістарычнага, дэскрыптыўнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Паводле ацэнак даследчыцы Ю. Ваўчок, творы Хадасевіч-Лісавай незвычайныя, і іх варта чытаць перад сном. Тады дзівосныя прыгоды, апісаныя ў іх, увасобяцца ў новай фантастычнай прасторы [1]. Адзначанае поўнаасцю стасуецца і з аповесцю “Код геніяльнасці”, якая з’яўляецца традыцыйным узорам літаратуры для падлеткаў.

У адпаведнасці з жанравай тэндэнцыяй тут шмат рознанакіраваных падзей, аб’яднаных адзіным агульным матывам *пошукавасці*: пошукамі героямі сябе, свайго месца ў свеце, уласных невядомых магчымасцей, новых сяброў, каханья і інш.

Сюжэт твора пачынаецца з прывабнай для падлеткаў сітуацыі, калі галоўная гераіня адзінаццацікласніца Ірына марыць пазнаёміцца з новым вучнем Аляксандрам. Пры апісанні хлопца Хадасевіч-Лісава ўжыла прыём адцягненай характарыстыкі, і партрэт Аляксандра ствараецца словамі загаханай Ірыны. Відавочна, што ў такім выпадку апісанне хлопца магло мець толькі абсалютна ідэалістычную, рамантызаваную скіраванасць: “Высокі, шыракаплечы юнак з яркімі сінімі вачыма прыцягнуў увагу” [2, с. 32]. Хочацца адзначыць, што вобраз галоўнага героя толькі часткова раскрыты ў аповесці, бо ўвесь час увага засяроджваецца на думках і пачуццях галоўнай гераіні, а псіхалагічныя адчуванні Аляксандра амаль не прасочваюцца.

Письменніца дастаткова ўдала будзе любоўную інтрыгу з загадкавай незнаёмкай Аксаміткай і марнымі спробамі герояў адкрыцца ў пачуццях. Сітуацыя даходзіць да максімуму, кульмінацыі, і чакаецца спатканне. Але, захоўваючы напружанасць вядучай сюжэтнай лініі, письменніца ўключае фантастычныя перыпетэі: калі Іра, спяшаючыся ў школу, вымушана схавалася пад дрэвам, сюды стукнула маланка. Дзяўчына страціла прытомнасць.

У такой памежнай сітуацыі паміж рэальнасцю і ірэальнасцю ў твор уключаюцца новыя фантастычныя героі. У падсвядомасці перад Ірынай паўстае постаць маладой жанчыны, якая вельмі падобна на яе. Гэтая незнаёмка – прывід Ярыны, стрыечнай пра-пра-прабабулі гераіні. У Ярыны адбылася падобная сітуацыя са смяротным вынікам, таму яе дух і прыйшоў на дапамогу да дзяўчыны.

Потым Іра ўбачыла яшчэ аднаго фантастычнага персанажа – Ларысу, даследчыцу кода геніяльнасці. Яна растлумачыла дзяўчыне, што ўсё з ёю адбылося невыпадкова. Па яе словах, Іра і яе сяброўка Наста маюць своеасаблівыя аднолькавыя коды геніяльнасці (“x-204”), і ўсё ў будучым залежыць ад выбару Аляксандра. Калі супадуць коды хлопца і Ірыны, то на свет з’явіцца нашчадак – добры геній, калі Аляксандра і Насты (сяброўкі) – злы геній.

Далейшыя падзеі ў творы будуцца па пашыранай у сусветнай літаратуры прыгодніцкай схеме *прадудхілення непазбежнага негатыўнага фаталізму*. І гераіня мусіць змагацца не толькі за сваё каханне, але і за бяспеку ў свеце.

Сюжэтныя калізій ў аповесці завяршаюцца нечакана: усё незвычайнае тлумачыцца знаходжаннем Ірыны ў коме. Уяўна спрагназаванае ў творы на самай справе рэалізуецца наадварот: Наста не здрадзіла сваёй сяброўцы, а дапамагла аб’яднацца загаханым. Аповесць закончылася хэпі-эндам.

Пры ўсёй цікавасці твора тут сустракаюцца некаторыя клішыраваныя элементы:

1. Наяўнасць любоўных трохкутнікаў: Ірына–Аляксандр–Наста і Ярына–Алесь–сяброўка Ярыны.

2. Каханне з першага погляду, за якое варта змагацца.

3. Уключэнне ідэальнага ва ўсім галоўнага героя.

4. Асабісты выбар галоўнай гераіні прадвызначае лёс усяго чалавецтва.

5. Увядзенне герояў-памочнікаў, якія з’яўляюцца ў самыя драматычныя моманты (Наста, Ярына і Ларыса).

Даследчыца Н. Грышчук адзначала, што дадзены твор нібы распадаецца на дзве часткі, дзе пераплятаецца рэальнае і містычна-фантастычнае [3, с. 6]. І гэта дае падставы задумацца над роллю фантастычнага і містычнага ў аповесці. Названыя сюжэтна-стыліявыя кампаненты, думаецца, на прамую звязаны з самай ідэяй пошукаў Ірынай лёсавызначальнага кахання. А з улікам значнасці такога мастацкага пасылу і былі неабходны адпаведныя структурныя кампаненты (сітуацыя сну гераіні, чароўныя ператварэнні, містычныя памочнікі, магчымыя незвычайныя здольнасці самой Ірыны).

Заклучэнне. Такім чынам, аповесць Кацярыны Хадасевіч-Лісавай “Код геніяльнасці” з’яўляецца сучасным беларускім творам для падлеткаў, у сюжэце якога прасочваюцца элементы фантастыкі, містыкі, маюць месца мастацкія клішэ і арыентацыя на агульнасветавую прыгодніцкую літаратуру.

1. Ваўчок, Ю. Перад сном : аб творчасці Кацярыны Хадасевіч-Лісавай / Ю. Ваўчок // Маладосць. – 2016. – № 6. – С. 112–114.

2. Хадасевіч-Лісава, К.С. Код геніяльнасці / К.С. Хадасевіч-Лісава. – Мінск: Маст. літ., 2014. – 192 с.

3. Грышчук, Н. Хэпі-энд па-нашаму / Н. Грышчук // Літаратура і мастацтва. – 2014. – №40. – С. 6.

ПОСЛЕЛОГИ ТУРКМЕНСКОГО ЯЗЫКА КАК СПОСОБ ПЕРЕДАЧИ ЗНАЧЕНИЙ РУССКИХ ПАДЕЖЕЙ

Бекдурдыева Айгул, Джораева Шемшат,

студентки 3 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Яковлев С.М., канд. филол. наук, доцент

Современные работы по методике преподавания русского языка как иностранного показывают, что для эффективного процесса преподавания необходимо знакомство преподавателя с основами родного языка учащегося. Так называемый «прямой метод» является эффективным в условиях, когда преподаватель и учащийся не имеют общего языка-посредника. Аргументы о том, что прямой метод преподавания активизирует внимание и мыслительные процессы студентов, имеет под собой основание, но невозможно оспорить тот факт, что «прямой метод» эффективен в малых по численности группах учащихся и он требует намного большего количества времени для понимания и усвоения материала.